

فصلنامه

تازه‌های روان‌درمانی

فصلنامه دانشی، پژوهشی و آموزشی سال پانزدهم، شماره ۵۳ و ۵۴
پاییز و زمستان ۱۳۸۸

◀ هنگامه های ناسزاشناسی و ناسزادرمانی

◀ مشاوره و روان‌درمانی پست مدرن

◀ زوج درمانی اعتیاد

◀ واقعیت مجازی و روان‌درمانی

◀ مصرف مواد در نوجوانان

◀ رویکرد گروهی در روان‌درمانی

◀ سازمان نظام روانشناسی و مشاوره

◀ مقاله ها و کتابها

هیپنوتیزم

مشاوره و روان‌درمانی پُست مدرن

دکتر سیدعلی کیمیایی Ph.D¹

چکیده

دیدگاه پُست مدرن^۱ یک نظریه فلسفی راهکاری است که تحت تأثیر اصول معرفت‌شناسی، پدیدارشناسی و اصالت وجود در طی سال‌های ۱۹۸۰ - ۱۹۷۰ شکل گرفت و دارای نگرشی انتقادی نسبت به قطعیت حقایق و علوم است. پُست مدرنیسم واقعیت عینی، مطلق و قابل شناسایی را مورد تردید قرار داده و برعکس آن را امری نسبی، ذهنی و وابسته به زمینه، چندبعدی و کثرت‌گونه در نظر می‌گیرد.

در تفکر پُست مدرن به موضوعاتی چون جنسیت، قومیت، فرهنگ، زبان و سیستم‌های بزرگتری چون اقتصاد و سیاست که در مدرنیست بدان پرداخته نشده، توجه شده است. مشاوره پُست مدرن^۲ دارای سه فرض بنیادی است؛ نخست افراد و خانواده‌ها نظام‌هایی خود-نظم‌بخش^۳ اند که خود - احیاء‌گر^۴ و خود - ارجاع^۵ می‌باشند. دوم اینکه دانش انسانها از خود و خودهای اجتماعی و جهان ریشه در فرایندهای سمبلیک سازمان یافته شخصی و اجتماعی دارد. سوم اینکه ساختارها به لحاظ ریخت‌شناسی^۶ دستخوش تحولاتی است که متأثر از ساختارهای اجتماعی، تقسیم قدرت و افزایش نامعلوم سرمایه است. به طور کلی در این مقاله

^۱. استادیار مشاوره‌ی دانشگاه فردوسی مشهد. Kimiaee @ferdowsi.um.Ac.

^۲. Postmodern
^۳. Postmodern counseling
^۴. self-organizing
^۵. self-renewing
^۶. self-referential
^۷. Morphogenic

پس از بررسی مبانی نظری پُست مدرن، سه حوزه مشاوره پُست مدرن که عبارتند از: سازه‌گرایی^۱، سازه‌گرایی اجتماعی^۲ و باز - سازه‌گرایی^۳ به چالش کشیده شده و آنگاه از هر حوزه یک نظریه برای نمونه طرح و بدنبال این پاسخ هستیم که آیا می‌توانیم از این مفاهیم در شکل‌دهی به مشاوره و کمک به مراجعان استفاده نماییم یا خیر؟

واژه‌های کلیدی: پُست مدرن، سازه‌گرایی، سازه‌گرایی اجتماعی، باز - سازه‌گرایی

Abstract

The postmodern approach is a alternative philosophical theory that draws from epistemological, phenomenology and existential foundation that from in 1970-1980s and have critical attitude to reality of trust and science. Postmodern perspective dubieties to objective images of reality, trust and knowledgeable, in contrast it believe's that reality is quantitative, mentally and depend to context, multidimensional and multiplicity.

In postmodern's attention to themes as gender, race, cultural, language and bigger system as economy and policy whereas modernism don't attention to it. The postmodern branch of counseling buildson three core assumptions, first that individuals and families are self-organizing systems that are self-renewing and self-referential. Second, knowledge of one's individual and collective selves and of the world is rooted with in individually and socially constructed symbolic processes. Third, structures changes have been morphogenic influenced by social structures, distributed authority and asset multiplicity and ambiguity. Overall, in this article demonestrat the foundation of postmodern theory. Three dimains have emerged within postmodern counseling: counstructivism, social constructivism and co-constructivism to be challenge and then form this approach one theory discussed and then following this question that can we use this conceptualization to form counseling and aim the client's or not?

Key words: postmodern, constructivism, social constructivism, co-constructivism.

^۱. constructivism
^۲. Social constructivism

مقدمه

نظریه های پُست مدرن مشاوره از اصول معرفت شناسی و رویکردهای پدیدارشناسی و اصالت وجودی ناشی شده است (بوتلا^۱، ۱۹۹۵)، و به لحاظ فلسفی هم ریشه در کارهای ویکو^۲ (۱۷۲۵-۱۹۴۸)، کانت^۳ (۱۷۹۱-۱۹۶۹) و هگل^۴ (۱۷۷۵-۱۸۳۰) دارد.

اصولاً رویکرد پُست مدرن در تقابل مدرنیست رشد نموده است، چرا که فرض مدرنیستها در مورد واقعیت مبتنی است بر اینکه وجود مستقل از اندیشه است، بنابراین واقعیت مفهومی عینی، مجرد، باثبات و قابل ارزیابی و بازساماندهی است، در حالی که، دیدگاه پُست مدرن معتقد است که وجود واقعیتی چندبعدی است که از تعامل بین اندیشه و محیطی که به وسیله شخص، جامعه، فرهنگ و عوامل خلقی با هم در ارتباط هستند حاصل می شود (ریگازیو دیگیلیو^۵، ۲۰۰۰).

پیشرفتهای نظری غیرمنتظره در علوم، ریاضیات، زیبایی شناسی، جامعه شناسی، زبان شناسی و روانشناسی اعتبار مضاعفی به نظریه‌ی راهبردی قرن بیستم که فیلسوفان پُست مدرن (دریدا^۶، ۱۹۷۸؛ فاکالت^۷، ۱۹۸۰؛ لیوتارد^۸، ۱۹۸۳) بر آن تأکید دارند، بخشیده است. چرا که در تاریخ علم کوهنز^۹ (۱۹۷۴)، اعتماد منطقی به تصورات ذهنی و عینی از واقعیت را در سازه‌های علمی مورد تأکید قرار داد و انشتن^{۱۰} سازه‌های مخالف فیزیک نیوتن مطرح ساخت (انشتن، لورنتز، ویل و مینکو^{۱۱}، ۱۹۲۴).

هاوکینز^{۱۲} (۱۹۸۸) نیز خود - نظم دهی عمومی را درون فکنی نمود و گلیک^۱ (۱۹۸۷) نظریه‌ی بی نظمی را گسترش داد و هایزنبرگ^۲ (۱۹۵۸) این اصول را در باز تعریف نقش ذهنیت در سازه علم مورد بررسی قرار داد.

- ¹. Botella
- ². vico
- ³. Kant
- ⁴. Hegel
- ⁵. Rigazio-Digilio
- ⁶. Derrida
- ⁷. faucault
- ⁸. Lyotard
- ⁹. Kuhns
- ¹⁰. Einstein
- ¹¹. Lorentz weyl & Minko
- ¹². Hawkings

در این دیدگاه به نقش یادگیری و یادگیرنده (ماهونی^۳، ۱۹۹۱)، انتقادهای اساسی وارد است، چرا که مشاهده گر از مشاهدات عینی جدایی ناپذیر است، پس ماهیت وابسته به معنی است، پدیده ها بر بافت آنها بنا شده و فرایند ادراک علم، اجتماعی، استدلالی، تعبیر و تفسیری و کیفی است (گرگن^۴، ۱۹۸۵، ص ۲۶۸)، و از این روست که بنیاد علم بر فرایندهای فکری شخصی بنا شده و به وسیله‌ی معانی سمبلیکی که ما برای معنی بخشیدن به واقعیتها به کار می‌بریم، تحت تأثیر قرار می‌گیرد.

از این رو در مشاوره و روان‌درمانی پُست مدرن به جای تکیه بر روشهای ارزیابی پیشرفته، آسیب شناسی های گوناگون و طرح های درمانی هدفمند که مدرنیست ها برای اصلاح و تغییر باورهای ناکارآمد مراجعان، بکار می‌برند در جستجوی روش هایی برای چارچوب بندی و اثرگذاری هرچه بیشتر بر افراد، روابط، جامعه و سهم فرهنگ در ایجاد اختلال هستند (ریگازیو دیگیلیو، ایوی و لوک^۵، ۱۹۹۷). و از آنجا که مداخله از طریق برخی از سطوح انسانی، نظام مند و فرهنگ موجود امکان‌پذیر است، هدف مشاوره و روان‌درمانی پُست مدرن این است که با مراجعان همراه شویم تا به جای رفع یا اصلاح تحریفهای شناختی^۶ یا اصلاح تجارب هیجانی، سازه های شخصی و اجتماعی^۷ مناسبی در آنها شکل بگیرد (نی‌میر و هارتر^۸، ۱۹۸۸).

ریگازیو دیگیلیو و همکارانش (۱۹۸۸) خاطر نشان ساخته‌اند که: نظریه های مشاوره و روان‌درمانی کاربردی که پیوسته بر ناکارآمدی شخصی و خانوادگی تأکید می‌کنند، بدون اینکه توجهی مساوی به ناکارآمدی اجتماعی و ناکارآمدی تعاملاتی که می‌تواند بین اشخاص، خانواده‌ها و جوامع اتفاق بیفتد، داشته باشند، ممکن است به طور غیرمنتظره ای فشارهای گروهی را تقویت نمایند.

- ¹. Gleick
- ². Heisenberg
- ³. Mahoney
- ⁴. Gergen
- ⁵. Ivey & Loke
- ⁶. cognitive distortions
- ⁷. social and personal constructions
- ⁸. Neimeyer & Harter

الیس^۱ در سمیناری (۱۹۹۹) این نظریه و ادعا را در انجمن مشاوره آمریکا^۲ (ACA) مطرح ساخت که «کلیدی نظام های مشاوره‌ای، ایده های جدید و بهتری برای این فرضیه ها داشته و نه تنها به حیطه های درونی یا فردگرایانه بلکه به حیطه های بیرونی و اجتماعی تغییر، به عنوان حداقل کاری که در این زمان می‌توانیم انجام دهیم، توجه کرده‌اند (الیس، ۱۹۹۹، ص ۵).

ثانیا، همان گونه که دکتر محمدمهدی خدیوی زند بیان می‌دارد: درمان، پژوهش و آموزش توأم اتفاق افتاده و با یکدیگر به رشد علم کمک می‌کند. این درحالی است که در گذشته شکاف بین نظریه، تحقیق و کاربرد به رشد بی‌حاصل نظریه‌هایی منتهی شده است که در ارتباط با واقعیت های متعدد، مشکل دارد (نلسون و پالین^۳، ۱۹۹۷؛ پالکین گورن^۴، ۱۹۹۳). روشهای جدید علمی باید به منظور ارتباط مستقیم سه حوزه نظریه، تحقیق و عمل به کار رود تا در نتیجه بتواند الگوهای معتبر و جامعی به وجود آورد. پس اگر الگوهای مشاوره‌ای پُست مدرن، فراتر از مرزهای دانش موجود ما در حال شکل‌گیری است، پس نیازمند کاربرد روشهایی است که نیازمند اتصال حلقه های زمانی از طریق این سه حوزه است که به تبع آن می‌تواند هر یک تأثیر برابری بر دیگری داشته باشد (هوشمند و مارتین^۵، ۱۹۹۵؛ لانینگ^۶، ۱۹۹۴؛ ریگازیو دیگیلیو، گان کالوز^۷ و ایوی، ۱۹۹۶).

مفروضه های بنیادی مشاوره پُست مدرن

مشاوره و رواندرومانی پُست مدرن بر سه فرض اساسی و به منظور روشن سازی جنبه های جدلی، متقابل و معنی دار انسان شکل گرفته و به شیوه‌ی نظام مندی رشد و توسعه یافته است. نخستین مفروضه مشاوره پُست مدرن این است که افراد و خانواده ها سیستمهایی خود - نظم ده هستند که خود - احیاءگر و خود - ارجاع می‌باشند (کاپل^۸، ۱۹۸۵). به این معنی که

^۱ . Ellis

^۲ . American Counseling Association (ACA)

^۳ . Nelson & Poulin

^۴ . Polking ghorne

^۵ . Hoshmand & martin

^۶ . Lanning

^۷ . Goncalves

^۸ . Caplan

احساس و نگرش ما نسبت به خود ما و، خود ما، در ارتباط با دیگران به کمک یک نظام بازخورد دورانی باز شکل می‌گیرد (استنبرگر^۱، ۱۹۹۱). همچنین دیدگاه ما در مورد افراد از طریق مشارکت در زمینه های متعدد اجتماعی و در گستره زمان شکل گرفته (ایوی، ۲۰۰۰)، و دیدگاه های اجتماعی ما به وسیله مشارکت ما در تجارب پیچیده ارتباطی پایدار و از طریق این بافتها به وجود می‌آید (ریگازیو دیگیلیو، ۱۹۹۷). دوم اینکه، دانش انسانها از خود و خودهای اجتماعی و جهان ریشه در فرایندهای سمبلیک سازمان یافته شخصی و اجتماعی دارد. زبان وضعی و عارضی است و فعالانه تجارب جدیدی را خلق و به وجود آورده و برآنچه به عنوان واقعیت ادراک می‌شود، اثر می‌گذارد (ماهونی و لیدن^۲، ۱۹۸۸). بنابراین، واقعیت نسبی و قابل تغییر است و بازتاب سازه های شخصی و هم اجتماعی است (لیدن، ۱۹۸۹). سوم اینکه، ساختارها به لحاظ ریخت شناسی دستخوش تحولات کلی و نامعلومی است که متأثر از سازمانهای متعددی است که بر ساختارهای اجتماعی، تقسیم قدرت و افزایش سرمایه ها اثرگذار است.

نظریه های مشاوره و رواندرومانی پُست مدرن :

سه حوزه در مشاوره و رواندرومانی پُست مدرن ظهور نموده است که عبارتند از: سازه‌گرایی^۳، سازه‌گرایی اجتماعی^۴ و باز - سازه‌گرایی^۵. در حالی که هر یک از این حوزه‌ها از دیگری نشات گرفته است، اما می‌توان هر یک را به لحاظ نقطه‌نظراتی که در مفروضات اولیه‌ی خود دارند، از دیگری متمایز ساخت. یک تفاوت مربوط به سطوح واقعیت است (برای مثال، درون روانی، تعامل، بافتی)، که هر یک می‌تواند مبنایی برای آسیب شناسی روانی یا سلامت روانی، یا هدفی برای ارزیابی و یا مداخله تعریف شود (ریگازیو دیگیلیو، ۱۹۹۷). این تفاوتها می‌تواند ما را در شناخت روشهایی یاری دهد که زمینه تحقیقات و روشهای تحقیقی بهتر و مناسبتری در مورد مراجع است. در این بخش ضمن اینکه هر یک از این دیدگاه ها را به بحث گذاشته و یک نمونه از رویکردهای آن حوزه را برای روشن سازی بیشتر خاطر نشان می‌سازیم،

^۱ . Steenbarger

^۲ . Lyddon

^۳ . Constructivism

^۴ . social Constructivism

^۵ . Postmodern Constructivism

به رویکرد سازه شخصی کلی^۱ به عنوان یک رویکرد پُست مدرن بنیادی نیز اشاره‌ای خواهیم کرد.

روانشناسی سازه‌ی شخصی: یک رویکرد بنیادی پُست مدرن

در این بخش یک رویکرد پُست مدرن بنیادی که حلقه اتصال رویکردهای سازه‌گرایی، سازه‌گرایی اجتماعی و باز - سازه‌گرایی است، به بحث گذاشته شده و آنگاه به رویکردهای شاخص هر حوزه می‌پردازیم.

جرج کلی فلسفه سازه‌گرایی راهکاری^۲ را بنیان‌گذاری نمود تا نشان دهد که چگونه افراد از سازه‌های شخصی برای معنا بخشی به پدیده‌ها استفاده می‌نمایند. فرضیه‌ی محوری کلی عبارت است از استعداد عقلی انسان برای انتخاب راه‌های احتمالی در زندگی، و این که افراد چگونه شرایط، وقایع و انسان‌ها را درک و تفسیر و تعبیر می‌کنند. به اعتقاد او نگرش انسان به دنیا براساس احتمالاتی است که در ذهن خود برای حل مسایل زندگی تصور می‌کنیم، از این رو، انسان جهان را از دریچه‌ی سازه‌های ذهنی خود می‌بیند (منصور، ۱۳۷۲).

سازه‌های شخصی^۳ فرضیه‌هایی است در مورد وقایعی که هنوز در حال بررسی است. سازه‌ها فرصت‌های بیشماری را پیشنهاد داده و به گذشته‌ی ما و جهت‌گیری ما نسبت به آینده معنا می‌بخشند. پس سازه عبارتست از مجموعه تفکراتی که براساس آنها فرد دنیای تجارب خود را تفسیر و از آنها نتیجه‌گیری می‌کند. گرچه سازه‌ها ارزش یکسانی ندارند، اما ما مایلیم سازه‌ها را طبقه‌بندی و از طریق سازه‌های مافوق^۴ که انتزاعی، پایه دار و بنیادی هستند، سازمان دهی کنیم. سازه‌های بنیادی به سختی قابل تغییر بوده و دارای نقش محوری^۵ است و به نقش‌هایی که در تعاملات اجتماعی دارند، مربوط است.

کلی سه ایده اصلی که در الگوهای سازه‌گرایی معاصر نیز دیده می‌شود را پیشنهاد داده است، شامل: الف) مراجعان سازه‌ها و معانی مربوط به آن را از تعاملاتشان با جهان

^۱ . Kelly Personal Construction

^۲ . constructive alternativism philosophy

^۳ . Personal constructs

^۴ . superordinate constructs

صورت‌بندی می‌نمایند. ب) مراجعان و مشاوران سازه‌گرا مواجهه‌کننده‌اند و ج) مشاوران باید رویکردی پذیرا به تعبیر و تفسیرهای مراجع داشته باشند. این به معنی پذیرش بی چون و چرا گزارش‌های مراجعان نیست، بلکه این به معنی آگاهی از این است که آنچه مراجع می‌گوید، بیانگر واقعیت‌های روانشناختی دنیای مراجع است (فرانزلا^۱، ۱۹۹۵).

دیدگاه سازه‌گرایی

نظریه‌ی سازه‌گرایی بر دیدگاه درون‌زایی ماهیت خود و فرایندهای درونی خود - ساخت دمی تمرکز داشته، و توجه کمتری به اثرات بافتهای اجتماعی و روانشناختی بر افراد، عملکرد شناختی و نظام معنی بخشی دارد. فرمول بندی‌ها بر پایه واقع‌گرایی هستی‌شناسانه^۲ بنا شده که واقعیت را به عنوان پدیده‌ای ذهنی که در آن وجود مستقل از اندیشه است، تعریف می‌شود (ماتورانا و وارلا^۳، ۱۹۸۷، وون فوستر^۴، ۱۹۸۴؛ وون گلاسر فیلد^۵، ۱۹۹۱)؛ واتزلاویک^۶، ۱۹۸۴). درحالی که فرمول بندی‌های کمی بر پایه واقع‌گرایی فرضیه‌انگاری^۷ بنا شده که در آن اعتقاد بر این است که ما در جهانی غیرقابل شناخت زندگی می‌کنیم، که در این جهان گریزناپذیر فقط می‌توانیم توانایی‌هایمان را برای خودکفا بودن و خلق تجارب جدید رشد دهیم (گادانو^۸، ۱۹۸۷؛ هووارد^۹، ۱۹۹۱؛ کلی، ۱۹۹۵؛ ماهونی، ۱۹۹۱؛ پالکین گورن^{۱۰}، ۱۹۹۴).

رویکرد سازه‌گرایی بر فرایند خود - ساخت دمی که برای شناخت خود، احساس خود و خود در ارتباط با دیگران و محیط به کار می‌رود، تأکید دارد. همچنین سازه‌گرایی تلاش می‌کند توانایی افراد را علی‌رغم وجود اجبارها و سازه‌های فشارزای محیط در مقایسه با امکانات افزایش دهد.

^۱ . fransella

^۲ . ontological realism

^۳ . Maturana & Varela

^۴ . Von foerster

^۵ . Von Glaserfeld

^۶ . Watzlawick

^۷ . Hypothetical

^۸ . Guidano

^۹ . Howard

مراجعات برای تغییر و اصلاح متغیرهای زبانشناختی، قدرت و بافت اجتماعی که در فرایند معنابخشی سهیم است، نخستین هدف این حوزه است.

رویکرد تعاملی مستقیم^۱ (افران، لوکنز و لوکنز^۲، ۱۹۹۰؛ گوردن^۳ و افران، ۱۹۹۷)، به تشخیص های معمول به عنوان نخستین عنصر مشاوره توجه دارد. براساس این رویکرد زبان شکلی از عمل اجتماعی است و اینکه فرایندهای اجتماعی و زبانشناختی با بروز و درمان مشکلات روانشناختی و بین فردی در هم آمیخته است. زبان چیزی است که به انسان اجازه می‌دهد تا هدفها را فرمول بندی کرده، اشیاء را بازشناسی و نام گذاری نموده و «وقایع» قابل شناسایی را خارج از جریانهای سریع جهانی نقش گذاری نماید... برخلاف آنچه هر شخصی در مدرسه می‌آموزد، آن را در اعمال بیرونی نشان داده و صرفاً در ذهن شخص جایگزین نمی‌شود، بلکه آنها در جامعه نشان داده می‌شود (افران و کوک^۴، ۲۰۰۰، ص ۱۲۵). بنابراین، زبان فعلی اشتراکی است که در زمینه‌ی اجتماعی جایگزین رفتارهای بین فردی می‌شود. همانگونه که افراد از زبان برای بیان حکایت‌هایشان استفاده می‌کنند، آنها احساس مربوط به خودشان را نیز گسترش می‌دهند.

در طی استفاده از زبان در جلسات مشاوره، درمانگر می‌تواند خورده فرهنگی با قوانین خاص خودش بوجود آورد، که می‌تواند به سرعت تغییر درمانی کمک کند. جلسات مشاوره براساس ویژگی های گفتمانی و به منظور ایجاد یک بافت اجتماعی جدید صورت می‌گیرد. مرکز ثقل این بافت جدید بر پایه تعامل مستقیم مراجع و مشاور استوار است. تعامل مستقیم همچون ماشه چکانی عمل می‌کند که قادر است یک سیستم را برای تغییر، سازگار نماید. نتیجه این تغییرات سازگاری های جدید در نظام های گسترده اجتماعی است که مراجع به آن تعلق دارد.

دیدگاه باز - سازه گرایی

نظریه های باز - سازه گرایی (بک وار و بک وار^۵، ۱۹۹۴؛ ایوی، ۲۰۰۰؛ نی میر و نی میر^۱، ۱۹۹۴)، از دیدگاه های درون زا و برون زایی ماهیت خود نشأت گرفته و از نیاز به تحول

^۱ . orthogonal interactive therapy

^۲ . Efran, Luckens & Lukens

^۳ . Gordon

^۴ . cook

بین گذشته و آینده دیدگاه های ارگانیک و محیطی حمایت می‌کند (پراوات و فلودن^۲، ۱۹۹۴). چگونه ما خود، خود در ارتباط با دیگران و بافتی که در تعاملات پایدار شخصی - محیطی (ایوی گون کالوز^۳ و ایوی، ۱۹۸۹) که در برگیرنده‌ی اشخاص، روابط و واقعیت های اجتماعی است که از این تعاملات ناشی می‌شود، را بازسازی و تعریف می‌کنیم.

جدال بین شخص و محیط یک فرایند تبادل فرهنگی است که در برگیرنده‌ی موضوعاتی همچون جنسیت، نژاد، زمینه‌ی اجتماعی، تغییرات جسمانی و سطوح آموزشی است (ایوی، ۲۰۰۰). زمانی که نیروهای متفاوتی وجود دارد، ماهیت تعامل تغییر می‌کند. موضوعات اجتماعی و اقتصادی فشارهای منفی مؤثری بر رشد شخصی و ویژگی های گروهی دارد. بنابراین، هرگونه ناسازگاری می‌تواند زمانی که نیازهای محیطی دور از دسترس شرایط جسمی، روانشناختی، فرهنگی، اخلاقی یا معنوی شخص یا خانواده یا احساس نسبت به خود یا خود در ارتباط با دیگران باشد، بوجود آید (ریگازو دیگیلیو، ۲۰۰۰).

همچنین ممکن است نابهنجاری زمانی که خانواده برچسب‌هایی از محیط می‌گیرد و یا با انحراف از میانگین مشخص یا متفاوت عمل نماید، اجتناب ناپذیر باشد. از این رو، الگوهای تشخیصی نیازمند تعادل در توجه به شناخت و هیجان و توجهی مساوی به زمینه‌های گسترده است (ریگازو دیگیلیو و دیگران، ۱۹۹۷). نتیجه‌ی همکاری درمانگر با مراجع با تغییر افکار و احساسات درونی و نحوه‌ی مشارکت در بافت های گسترده‌ی اجتماعی مشخص می‌شود. این چنین تغییراتی از محیط شخصی مراجع به تعاملات در بافت گسترده اجتماعی - فرهنگی یا سیاسی - اجتماعی (ایوی، ۱۹۹۱؛ ایوی و سیمک - مورگان^۴، ۱۹۹۷؛ لوک، ۱۹۹۲؛ ریگازو دیگیلیو، ۱۹۹۴؛ ریگازو دیگیلیو و دیگران، ۱۹۹۷) گسترش می‌یابد.

درمان رشد شناختی نظام‌دار: رویکردی باز - سازه گرا

با توجه به اینکه از دیدگاه پُست مدرن هویت انسان ثابت و واحد نیست، بلکه چندگانه و همواره در تعاملات اجتماعی و در حال شکل گیری و شکل گیری مجدد است (تبریزی، ۱۳۸۵). از این رو، دیدگاه باز - سازه گرایی اشخاص، خانواده ها و محیط ها را به عنوان

^۱ . Neimeyer & Neimeyer

^۲ . Prawat & Floden

^۳ . Goncalves

^۴ . Simch...

ساختارهای منحصر به فرد و هم نظام های دارای وابستگی درونی می‌داند، و هم به جنبه‌های مختلف رشدی و عملکردی هر ساختار و تغییرات منطقی که در این ساختارها روی می‌دهد، توجه می‌نماید. طرح های درمانی مشاوره، راهنمایی های لازم را برای ارتباط متقابل این ساختارها ارائه و تغییر از طریق این ساختارها را تسهیل می‌نماید (ریگازیو دیگیلیو، ۲۰۰۰).

درمان رشد شناختی نظام دار^۱ (SCDT) (ریگازیو دیگیلیو، ۲۰۰۰) شکلی از رویکرد تعاملی و تغییرشکل یافته‌ای است که تعبیر و تفسیرهای درون روانی را به منظور ایجاد دیدگاهی نظام مند در هم می‌آمیزد. دیدگاه های بوجود آمده شخصی و جمعی در تغییرات، گفتمانی باز - سازه ای است که از طریق شاخص های سرشنی که در ژنتیک افراد وجود دارد، توسعه یافته و بر نظام سازمان دهی واقعیتها و سازه ها اثرگذار است. چگونه ما به طور فردی و گروهی تجربه و درک می‌کنیم و در جهانی که به این شاخصها وابسته است، در تکالیف زندگی مان مشارکت می‌جوئیم.

مشاوره و رواندرمانی رشد شناختی نظام دار شماری از آزمایش ها را برای روشن سازی اختلال به عنوان پدیده‌ای که در فرایند گفتمانی باز - سازه‌ای جای دارد، و در برگیرنده‌ی ارتباط جسمی، اجتماعی و بافت تاریخی است، انجام می‌دهد. پس به لحاظ فرهنگی بیماریها هستی شناسانه تعریف می‌شوند، چرا که دیدگاه های زیادی در روشن سازی عوامل دخیل و گفتمان تعاملی که از آن ناشی می‌شود، سهیم‌اند. همچنین در این رویکرد اعتقاد بر این است که عوامل تاریخی و وابسته به درون تعیین کننده این است که چگونه اشخاص، روابط و تجارب آسیب زای سازه‌ی جمعی به طور گسترده نیازمند روشن سازی به عنوان عواملی است که مشخص می‌نماید که این حوزه ها دارای قدرتند و در هر زمان بر یکدیگر اثر می‌گذارند.

فرایند مشاوره در رویکرد رشدشناختی نظام دار از طریق تلاشهای مستقیم برای ارزیابی و انجام راهبردهای درمانی که می‌تواند در طی مواجهه مشاوره‌ای به کار رود، صورت می‌گیرد. ارزیابی بر پایه‌ی زبانشناختی و حاصل گفتگوی بین افراد، سیستم ها و سازمانهایی که در شکل گیری بهبود درمانی نقش دارد، انجام می‌گیرد. این گفتگو سبب می‌شود تا مراجع حکایت هایش را که انعکاسی از طرح واره های خاصی است که بر خود افشایی ایده ها، هیجانها و

^۱ . systemic cognitive Developmental therapy

اعمال او اثرگذار است را بیان داشته و مشاور نیز می‌تواند دریابد که چه مداخله‌ای را برای رفع فشارها مورد استفاده قرار دهد.

راهبردهای مداخله‌ای پُست مدرن

اغلب الگوهای پُست مدرن مشاوره با توجه به رویکرد کلی و یکپارچه‌ای که به درمان دارند، یکسری فنون و چارچوبهای درمانی پیشنهاد می‌دهند که تلفیقی از سایر رویکردهای درمانی است. برای مثال، کلی شماری از راهبردهای اساسی همچون مجموعه‌ای از شبکه ها، تعبیر و تفسیر، چرخه‌ی تجربه و چرخه‌ی خلاقیت را معرفی کرده است. کلی این روش ها را برای کمک به مراجع و به منظور روشن سازی معانی که به رفتار، احساس و شناخت هایشان نسبت می‌دهند، بکار می‌برد. کلی همچنین توضیح می‌دهد که چگونه مداخله‌های سستی ایفای نقش، یادداشت‌کردن، تحلیل رویا، تداعی آزاد، تعیین تکلیف و مشابه آن، می‌تواند برای کمک به مراجعان تا تفسیرهای متعددی از سطوح آگاهی داشته باشند، بکار رود.

همچنین ابوی و ریگازیو دیگیلیو ارزیابی زبانشناختی فردی و جمعی را مطرح ساخته‌اند که درمانگران می‌توانند از آن برای ساختارهای فرهنگی و مشاوره‌ای حساس رشدی بکار برند. به علاوه، آنها طرح واره‌ی طبقه‌بندی فرانتزوری ارائه داده‌اند که به جای رویکرد ها و نظریه های سستی بکار گرفته می‌شود. مشاوران و رواندرمانگران می‌توانند از این زمینه برای سازمان دهی رویکردها و راهبردهای سستی، ضمن جستجوی تغییرات رشدی، باز - سازه‌گرایی چند فرهنگی، و تغییرات زمینه‌ای نظام‌دار در طرح درمان، استفاده نمایند.

به نظر می‌رسد که روشهای متعددی برای کمک به مراجعان به کار می‌رود تا تضادهایی که سازه ها را بشدت انعطاف ناپذیر می‌سازد آشکار نماید.

گادانو (۱۹۹۵) فنی «سینمایی»^۲ برای مراجعان به کار برد تا تجارب مشابه را از چندین دیدگاه مختلف نشان دهد. برای مثال، ممکن است او مراجع را به صورت آهسته و گام به گام و با خلق مجدد یک نزاع زناشویی یا یک سرزنش را از طریق یکسری صحنه ها قبل از اینکه هر یک از آنها بخوانند هیجان خاصی را نشان دهند، حرکت دهد (نی‌مییر، ۱۹۹۸). همچنین آنود^۳ (۱۹۹۶) نشان داده که چگونه تکرار تصاویر می‌تواند به منظور تحلیل حکایت‌های شخصی

^۱ . Perpertory

^۲ . Moviola

^۳ . Atwood

و نمایشنامه های خیالی که خارج از آگاهی مراجع است، مورد استفاده قرار گیرد. گردن و افران (۱۹۹۷) از حرکات و حالتها به عنوان «تماشاگرانی خارجی»^۱ برای برقراری گفتگوی تعاملی ساختاری با مراجعان و به منظور برانگیختن دیدگاه های جدید و گسترش دیدگاه آنها نسبت به موقعیتها استفاده می‌نمایند. شجره نامه اجتماعی^۲ (ایوی و دیگران، ۱۹۹۷). ابزار دیگری است که می‌تواند برای روشن سازی حکایت های مراجع به کار رود. بعلاوه، راهبردهای سؤالی، استدلالی و گفتمانی متعددی وجود دارد که مشاوران می‌توانند به کمک آن مراجعان را در روشن سازی موضوعاتی همچون نحوه‌ی معنی‌بخشی (فریدمن و کامبز^۳، ۱۹۹۶)، خود - توصیفی (دارانت و کوالسکی^۴، ۱۹۹۳)، اعتراض (دشازر، ۱۹۹۱)، مطیع ساختن علم (وایت و اپستین^۵، ۱۹۹۰)، انعکاس (آدامیز - وستکت، دافرن و استرن^۶، ۱۹۹۳)، برجسته‌سازی داستانها (دروری، وینزلد و مونک^۷، ۲۰۰۰)، و کمک های مثبت (ایوی، ۱۹۷۱) یاری دهند. این فنون و مداخله ها می‌تواند مراجعان را در رشد، بازبینی و بازسازی هویت های فردی و جمعی جدید یاری دهد.

نتیجه گیری

همان گونه که در بسیاری از رویکردهای مشاوره و روان‌درمانی هدف استقلال، خودکفایی و توانمندسازی^۸ مراجعان در پایان فرایند درمان است؛ هم چون آدلر^۹ که معتقد است، در طی این فرایند مراجع باید به «تجربه آها» برسد، و راجرز^{۱۰} که معتقد است، هدف درمان این است که مراجع در طی جلسات مشاوره به استقلال و خودکفایی رسیده و از وابستگی به محیط فیزیکی و اجتماعی رها شود. پرز^{۱۱} نیز هدف گشتالت درمانی را کمک به

^۱ . outsiders

^۲ . community Genogram

^۳ . freedman & Combs

^۴ . Durrant & Kowalski

^۵ . White & Epston

^۶ . Adams-Westcoot, Dafforn & Sterne

^۷ . Drewery, Winslade & Monk

^۸ . Empowerment

^۹ . Adler

^{۱۰} . Rogers

^{۱۱} . Perls

مراجع می‌داند تا دریابد که نیازی به وابستگی به دیگران ندارد و می‌تواند موجود مستقلی باشد. در رویکرد برن^۱ هم نیل به خودمختاری هدف غایی شیوه‌ی تحلیل ارتباط متقابل به شمار می‌رود (شفیع آبادی و ناصری، ۱۳۷۷). در رویکردهای پُست مدرن نیز هدف مشاوره این است که در پایان مراجع به احساس مثبتی از نیاز به حفظ خود به عنوان مشاور دست یابد (وینی^۲، ۱۹۹۳).

به طور سنتی نقش مشاوران و درمانگران این بوده است که به افراد، خانواده ها و گروه ها کمک نمایند. به عبارتی، بیشتر به درمان علائم و نشانه های اختلال یا مشکلات مراجعان شان پردازند. در حالی که، مشاوره و روان‌درمانی زمانی نقش درمانی اش تحقق خواهد یافت که مراجع به توانمندسازی رسیده باشد، یعنی به جای ماهی خوردن ماهی گرفتن را آموخته باشد (کیمیائی، ۱۳۸۶).

مک ویرتر^۳ (۱۹۹۴، به نقل از لوک و دیگران^۴، ۲۰۰۱) توانمندسازی را فرایندی تعریف می‌نماید که در آن افراد، گروه ها یا سازمان هایی که ضعیف هستند:

الف) از نیروهای پویای موجود در خود، خانواده، کار و بافت زندگی شان آگاه شده،
ب) مهارتها و توانایی هایشان را برای افزایش کنترل‌های عاقلانه بر زندگی شان گسترش داده،
ج) آن را در عمل پیاده نموده، د) بدون تجاوز به حقوق دیگران که، ه) با حمایت فعال سایر منابع قدرت نیز همراه می‌شود.

در طی فرایند مشاوره پُست مدرن نیز مراجعان می‌توانند حکایت‌هایی جدید، گسترده و انعطاف پذیری ساخته و گفتگویی آزاد و چالشی، با سایر هویت‌های متغییر خود به وجود آورده و برای استفاده از منابع اجتماعی و فرهنگی حکایت‌هایشان و به منظور دستیابی به زندگی رضایت بخش‌تر، تلاش کنند (نی‌مییر، ۱۹۹۸). در جلسات پایانی، مشاوران باز - سازه گرا، مراجعان را در ایجاد و توسعه حکایت های کارآمدتری که خلق کرده‌اند، تقویت می‌نمایند. در نهایت آنچه مراجعان در مسیر زندگی شان بدان نیاز دارند، حفظ دیدگاه هایی چند بعدی، برجسته‌سازی توانایی ها، جستجوی منابع امن و اصلاح حکایت ها با توجه به شرایط متغیر

^۱ . Berne

^۲ . Winey

^۳ . McWhirter

^۴ . Loek et al

است که توانمندی، استقلال و خودکفایی را به دنبال خواهد داشت. پس در کل درمانهای پُست مدرنی در مفروضه ها و ارزش های زیر مشترک هستند:

- ۱- نگرش غیرارزشی و غیرآسیب شناسانه و غیرهنجاری به مراجعان.
- ۲- مشکلات و راه حلها در زمینه های ارتباطی و کلامی شکل می گیرد.
- ۳- هدف درمان فراهم آوردن زمینه های ارتباطی و کلامی برای تغییر است.
- ۴- روند تغییرات و درمان برای هر مراجع منحصر به فرد است، بنابراین از قبل قابل پیش بینی است.
- ۵- هویت انسان ثابت و واحد نیست بلکه چندگانه است و همواره در تعاملات اجتماعی در حال شکل گیری و شکل گیری مجدد است.
- ۶- در ساختار و فرایند درمان، مراجع و درمانگر با یکدیگر مشارکت دارند.
- ۷- روابط درمانی سلسله مراتبی نیست بلکه تساوی طلبانه است.
- ۸- برای واقعیت منحصر به فرد هر مراجع ارزش گذاشته می شود.
- ۹- از برجسب زدن، سرزنش و طبقه بندی افراد و خانواده ها اجتناب می شود.
- ۱۰- درمانگر در ارتباط با سوگیری های خود افکار و عقایدش را به صورت شفاف بیان می کند (تیریزی، ۱۳۸۵).

آینده‌ی مشاوره و روان‌درمانی پُست مدرن

اکنون حوزه مشاوره و روان‌درمانی بر سر این دو راهی است که در آینده چه تأثیری بر جامعه خواهد گذاشت. این حرکت ناگزیر به سمت مرحله‌ای است که در آن نظریه ها و هم تحقیقات و صاحب نظران پذیرفته‌اند که به منظور همراهی بیشتر با مراجعان مختلف بازتر عمل کنند. در پاسخ به این نیاز فزاینده و برای ارائه مشاوره ای حساس نسبت به فرهنگ، اکنون شماری از محققان، نویسندگان و درمانگران می‌دانند که نظریه های سنتی مطرح، به وسیله شاخص های غربی، اروپایی، آمریکایی و چارچوب های فردگرایانه به ظهور رسیده است (د آندریا، ۲۰۰۰؛ سو و دیگران، ۱۹۹۳). به لحاظ تاریخی، فرهنگ متأثر از خانواده، جامعه، اجتماع، نسل، سیاست و سازمان هایی است که به دلیل استخراج داده ها از بافتی

نادرست، به دست فراموشی سپرده شده است. علاوه بر این، تمرکز مشاوره و درمان بر کمک به افراد، والدین و خانواده هاست تا به جای درک و اثرگذاری بر متغیرهای بافتی مختلف، با آن سازگار شوند (ریگازو دیگیلیو و ایوی، ۱۹۹۵).

پُست مدرن با برتری عقلانی جهان غرب از طریق چالش با فرضیه ها و باورهای مربوط به نظریه های روانشناختی مدرن، دیدگاه های مذهبی و مبانی سیاسی که در آن وجود دارد به مقابله برخاسته است (د آندریا، ۲۰۰۰؛ گرگن، ۱۹۹۴؛ سکستن و گریفین^۱، ۱۹۹۷). گرچه جهان پُست مدرن معرف پیچیدگی و ارائه دیدگاه های متعدد و طرح سؤال های جدیدی است، همچنین بیانگر فرصتهای متعددی برای ساختن آینده از طریق الگوهای راهبردی گذشته است. این الگوها می‌تواند راهنماهایی برای توجه بیشتر به اهمیت شخص، خانواده و متغیرهای بافتی باشد که وقتی مراجع به دنبال خدمات ما است، مورد ارزیابی قرار گرفته و در درمان او مورد استفاده قرار گیرد (ریگازو دیگیلیو و دیگران، ۱۹۹۷).

رویکرد پُست مدرن مفاهیم سنتی اختلال را به چالش کشیده است (نی مییر و راسکین^۲، ۲۰۰۰)، که در تغییر اشکال قالبی تابلوی سلامت روان مشخص می‌شود (گنیر و دیگران^۳، ۱۹۹۶). پُست مدرن از تشخیص های معمول DSM-IV که مربوط به تعاملات محیطی است و هم از پدیده های فرهنگی (برای مثال، ونت ورس و ونت ورس^۴، ۱۹۹۷؛ وین، شیلدز و سیرکین^۵، ۱۹۹۲)، بر ظهور نشانه شناسی اثرگذار بوده است، فاصله گرفته و تلاش خود را بر نشانه شناسی هایی همچون نژادپرستی، فقر و فشارها متمرکز ساخته است (ریگازو دیگیلیو، ۱۹۹۷).

سرانجام، نظریه های پیشرفته مشاوره، نیازمند پایه های قوی تجربی و مبتنی بر عمل خواهد بود که سازه گرایی، عمل گرایی و روش شناسی را به یکدیگر متصل نماید و تلاش برای تکمیل ملارک و پژوهش های تجربی و بالینی که دیدگاه پُست مدرن را حمایت نماید، فقط اخیراً شروع به ظهور نموده است (آنگاس، هاردتیک و لویت^۶، ۱۹۹۶؛ کامینگز، هالبرگ و سلمون^۷، ۱۹۹۴؛

^۱ Sexton & Griffin

^۲ Raskin

^۳ Ginter at al

^۴ Wentworth & Wenworth

^۵ Wynne, Shields & Sirkin

^۶ Angus, Hardtke & Levitt

^۱ D'Andrea

- Berger, P., & Luckmann, T. (1966). *The social construction of reality*. Garden City, NY: Doubleday.
- Botella, L. (1995). Personal construct theory, constructivism, and postmodern thought. In R. A. Neimeyer & G. J. Neimeyer (Eds.), *Advances in personal construct psychology* (Vol. 3, pp. 3-35). Greenwich, CT: JAI.
- Brown, L. S. (2000). Discomforts of the powerless: Feminist constructions of distress. In R. Neimeyer & J. Raskin (Eds.), *Constructions of disorder*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Burr, V. (1995). *An introduction to social constructionism*. London: Routledge.
- Caple, R. B. (1985). Counseling and the self-organization paradigm. *Journal of counseling and development*, 64, 173-178.
- Cummings, A. L., Hallberg, E. T., & Slemmon, A. G. (1994). Templates of client change in short-term counseling. *Journal of counseling psychology*, 41, 464-472.
- D'Andrea, M. (2000). Postmodernism, constructivism, and multiculturalism: Three forces reshaping and expanding our thoughts about counseling. *Journal of Mental Health Counseling*, 22, 1-16.
- Daniels, M. H. & White, L. J. (1994). Human systems as problem-determined linguistic systems: Relevance for training. *Journal of Mental Health Counseling*, 16, 105-119.
- de Shazer, S. (1992). Doing therapy: A post-structural revision. *Journal of Marital and Family Therapy*, 18, 71-82.
- Dell, P. (1982). Beyond homeostasis: Toward a concept of coherence. *Family process*, 21, 21-24.
- Derrida, J. (1978). *Writing and difference*. Chicago: University of Chicago press.
- Don C. Locke; Jane E. Myers; Edwin L. Herr (2001). *The handbook of counseling*. Sage publications, Inc. united states.
- Drewery, W., Winslade, J., & Monk, G. (2000). Resisting the dominating story: Toward a deeper understanding of narrative therapy. In R. Neimeyer & J. Raskin (Eds.), *Constructions of disorder*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Durrant, M., & Kowalski, K. (1993). Enhancing views of competence. In S. Friedman (Ed.), *The new language of change: Constructive collaboration in psychotherapy*. New York: Guilford.
- Efran, J. S., Lukens, M. D., & Lukens, R. J. (1990). *Language, structure, and change: Frameworks of meaning in psychotherapy*. New York: Norton.
- Einstein, A., Lorentz, H., Weyl, H., & Minko, H. (1924). *The principle of relativity*. New York: Dover.
- Ellis, A. (1979). *The theory of rational-emotive therapy*. In A. Ellis & J. Whitely (Eds.), *Theoretical and empirical foundations of rational-emotive therapy*. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole.
- Ellis, A. (1999a, April). A continuation of the dialogue on ethical issues on counseling in the postmodern era. Paper presented at the American Counseling Association World Conference, San Diego, CA.
- Etringler, B. D., Hillerbrand, E., & Claiborn, C. D. (1995). The transition from novice to expert counselor. *Counselor Education and Supervision*, 35, 4-17.
- Foucault, M. (1980). *Power and knowledge: Selected interviews and other writings*. New York: Pantheon.
- Fransella, F. (1995). *George Kelly*. London: Sage.
- Freedman, J., & Combs, G. (1996). *Narrative therapy*. New York: Norton.
- Friedlander, M. L., Heatherington, I., Johnson, B., & Skowron, E. A. (1994). Sustaining engagement: A change event in family therapy. *Journal of Counseling Psychology*, 41, 438-448.
- Gergen, K. J. (1985). The social constructionist movement in modern psychology. *American Psychologist*, 40, 266-275.
- Gergen, K. J. (1991). *The saturated self*. New York: Basic Books.
- Ginter, E. (Moderator), Ellis, A., Guterman, J., Rigazio DiGilio, S., Ivey, A., & Locke, D. (1996, April). Ethical issues in the postmodern era. Paper presented at the American counseling Association World Conference, Pittsburgh, PA.
- Gleick, J. (1987). *Chaos: Making a new science*. New York: Penguin.
- Gordon, D. E., & Efran, J. S. (1997). Therapy and the dance of language. In T. Sexton & B. Griffin (Eds.), *Constructivist thinking in counseling practice, research, and training* (pp. 101-110). New York: Teachers College press.
- Gottman, J.M. (1994). What predicts divorce? The relationship between marital processes and marital outcomes. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Guidano, V. F. (1991). *The self in process*. New York: Guilford.
- Guidano, V.F. (1987). *Complexity of the self: A developmental approach to psychopathology and therapy*. New York: Guilford.
- Guterman, J.T. (1994). A social constructionist position for mental health counseling. *Journal of mental health counseling*, 16, 26-244.
- Hawkins, S. W. (1988). *A brief history of time: from the big bang to black holes*. New York: Bantam.
- Hayes, R. L. (1994). Counseling in the postmodern world: origins and implications of a constructivist developmental approach. *Counseling and Human development*, 26, 1-12.
- Hegel, G. W. (1975). *Logic* (W. Wallace, Trans.). Oxford, UK: Clarendon. (Original work published 1830).
- Heisenberg, W. (1958). *Physics and philosophy*. New York: Harper & Row.
- Hoffman, L. (1990). Constructing realities: An art of lenses. *Family process*, 29, 1-12.
- Ioshmand, L. T., & Martin, J. (1995). Concluding comments on therapeutic psychology and the science of practice. In L. T. Ioshmand & J. Martin (Eds.), *Research as praxis*. New York: Teachers college press.
- Howard, G.S. (1991). Cultural tales: A narrative approach to thinking, cross-cultural psychology, and psychotherapy. *American psychologist*, 46, 187-197.
- Ivey, A. E. (2000). *Developmental therapy: theory into practice*. North Amherst, MA: Microtraining Associates.
- Ivey, A. E., Goncalves, O., & Ivey, M. (1989). *Developmental therapy: theory and practice*. In O. Goncalves (Ed.), *Advances in the cognitive therapies: the constructive developmental approach*. Porto, Portugal: APPORT.
- Ivey, A. E., Ivey, M. B., & Simek-Morgan, L. (1997). *Counseling and psychotherapy*. Boston: Allyn & Bacon.
- Minko, S. (1994). *Vulnerable children, vulnerable families: the social construction of child abuse*. New York: Teachers college press.

ترین گلر، هیلبراند و کلای بُرن^۱، ۱۹۹۵؛ فریدلندر، هنرینگتون، جانسون و اسکرین^۲، ۱۹۹۴؛ گاتمن^۳، ۱۹۹۴؛ یانکو^۴، ۱۹۹۴؛ نی‌میر، پری کارد، لیدن و شرارد^۵، ۱۹۹۳؛ ریگازو دیگیلیو و ایوی، ۱۹۹۰؛ سکستن و ویستن^۶، ۱۹۹۴؛ تاماس^۷ و ریگازو دیگیلیو، ۱۹۹۷). هنوز روش های بالینی و تجربی استانداردی که فرایند های باز-سازه گرایی را در طی جلسات واقعی مشاوره مورد ارزیابی قرار دهد، وجود ندارد. دهه آینده مشخص خواهد ساخت که آیا روش شناسی بدیعی برای درمانگران پژوهش گران و نظریه پردازان به وسیله رویکردهای پُست مدرن به وجود خواهد آمد یا خیر؟

منابع

- آریان پور، عباس؛ آریان پور، منوچهر (۱۳۸۳). فرهنگ فشرده انگلیسی به فارسی. تهران: انتشارات امیرکبیر.
- آهنجیان، محمدرضا (۱۳۸۲). آموزش و پرورش در شرایط پُست مدرن. تهران: انتشارات طهوری.
- تبریزی، مصطفی؛ دبئیان، شهرزاد؛ کاردانی، مزده و جعفری، فروغ (۱۳۸۵). فرهنگ توصیفی خانواده و خانواده درمانی. تهران: انتشارات فراروان.
- شاملو، سعید (۱۳۷۲). مکتبها و نظریه‌ها در روان‌شناسی شخصیت. تهران: انتشارات رشد.
- شفیع‌آبادی، عبدالمصطفی؛ ناصر، غلامرضا (۱۳۷۷). نظریه‌های مشاوره و روان‌درمانی. تهران: انتشارات رشد.
- کیمیائی، سیدعلی (۱۳۸۶). چالش‌های مشاوره و مشاوران ایران در قرن ۲۱. خلاصه مقالات هفتمین سمینار انجمن مشاوره ایران. تهران: انتشارات رشد.

References:

- Adams-Westcott, J., Dafforn, T.A., & Sterne, P. (1993). ES-caping victim life stories and co-constructing personal agency. In S. Gilligan & R. Price (Eds.), *Therapeutic conversations*. New York: Norton.
- Adler, A. (1926). *The neurotic constitution*. New York: Books for libraries press.
- Anderson, H., & Goolishian, H.A. (1988). Human systems as linguistic systems: preliminary and evolving ideas about the implications for clinical theory. *Family process*, 27, 371-393.
- Angus, L., Hardtke, K., & Levitt, H. (1996). *The narrative processes coding system manual* (rev. ed.). unpublished manuscript, York University, North York, Ontario, Canada.
- Atwood, J. (1996). Social construction theory and therapy assumptions. In J. Atwood (Ed.), *Family scripts*. Philadelphia: Accelerated Development/ Taylor & Francis.
- Becvar, R. J., & Becvar, D.S. (1994). The ecosystemic story: A story about stories. *Journal of Mental Health Counseling*, 16, 22-32.

1. Etringler, Hillerbrand & Claiborn
2. Friedlander, Heatherington, Johnson & Skowron
3. Goottman
4. Janko
5. Prichard, Lyddon & Sherrard
6. Sexton & Whiston
7. ...

زوج درمانی اعتیاد

عاطفه ترکی / دکتر مریم فانجی زاده / دکتر مهرداد صالحی^۳

چکیده

با نگاهی واقع بینانه به مساله اعتیاد به عنوان یک وابستگی مضر به حال شخص، خانواده و جامعه، در می یابیم که این مساله از گذشته های تقریباً دور وجود داشته است و اکنون نیز تقریباً کشوری وجود ندارد که از گسترش این مشکل در امان مانده باشد. با توجه به عواقب ناگوار این مساله در ابعاد و جهات مختلف نیاز به برنامه های پیش گیری، درمان و جلوگیری از عود به اعتیاد احساس می شود. در زمینه درمان اعتیاد و جلوگیری از عود به آن تا کنون روشهای مختلفی به کار گرفته شده است از جمله: استفاده از داروهای مثل متادون و سم زدایی، روش بیوفیدبک عضلانی، پلاسبو یا تلقین، طب سوزنی، روشهای روان‌درمانی مانند: روش حساس سازی پنهان، روش خاموش سازی و رفع حساسیت، هیپنوتیزم، مکانیسم پاداش، کاردرمانی، اقدامات مشاوره ای، خانواده درمانی.

زوج درمانی که در واقع از خانواده درمانی گرفته شده است به عنوان یک روش جدید در این زمینه محسوب می شود و دارای انواعی است از جمله: روش منطقی - هیجانی، درمان روان تحلیلی، نظریه سیستمها، درمان مراجع محوری، نظریه بوئن، درمانهای کوتاه مدت، درمان رفتاری - شناختی؛ که البته روش آخر (رفتاری - شناختی) بیشترین مورد استفاده را در بین انواع روشهای زوج درمانی در زمینه درمان اعتیاد دارد. در زوج درمانی اعتقاد بر این است که اگر همسر فرد بیمار یا وابسته به مواد با او در طی درمان همراه باشد و تکنیکها و تکالیف مورد نظر در این نوع درمان را به صورت مشترک انجام دهند

^۱ کارشناس ارشد مشاوره خانواده، دانشگاه اصفهان

^۲ استادیار گروه مشاوره، دانشگاه اصفهان

^۳ استادیار گروه روان‌پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

- Kant, I. (1969). Critique of pure reason. New York: St. Martin's. (Original work published 1791).
- Keeney, B. P. (1983). Aesthetics of change. New York: Guilford.
- Kelly, G. A. (1955). The psychology of personal constructs. New York: Norton.
- Lanning, W. (1994). Can human systems as linguistic systems become a model for mental health counseling? Journal of mental health counseling 16, 125-128.
- Locke, D. (1992). Increasing multicultural understanding. Newbury Park, CA: Sage.
- Lyddon, W.J. (1989). Personal epistemology and preference for counseling. Journal of counseling psychology. 36, 423-429.
- Lyotard, J. (1983). The postmodern condition: A report on knowledge. New York: Basic Books.
- Mahoney, M. (1991). Human change processes: Notes on the facilitation of personal development. New York: Basic books.
- Mahoney, M. J., & Lyddon, W.J. (1988). Recent developments in cognitive approaches to counseling and psychotherapy. Counseling psychologist, 16, 190-234.
- Martin, J. (1988). A proposal for researching possible relationships between scientific theories and personal theories and personal theories of counselors and clients. Journal of counseling and development, 66, 261-265.
- Maturana, H., & Varela, F. (1987). The tree of knowledge. Boston: New Science Library.
- Neimeyer, G. J., & Neimeyer, R. A. (1994). Constructivist methods of marital and family therapy: A practical précis. Journal of mental health counseling, 16(1), 85-104.
- Neimeyer, G. J., Prichard, S., Lyddon, W.J., & Sherrard, P.A. (1993). The role of epistemologic style in counseling preference and orientation. Journal of counseling and development, 71, 515-523.
- Neimeyer, R. A. (1998). Social constructionism in the counseling context. Counseling psychology quarterly, 11, 135-149.
- Neimeyer, R. A., & Harter, S. (1988). Facilitating individual change in personal construct therapy. In G. Dunnell (Ed.), Working with people: clinical use of personal construct psychology. London: Routledge.
- Neimeyer, R.A. & Raskin, J.D. (Eds.). (2000). Constructions of disorder. Washington, DC: American psychological Association.
- Nelson, M. L., & Poulin, K. (1997). Methods of constructivist inquiry. In T. Sexton & B. Griffin (Eds.), Constructivist thinking in counseling practice, research, and training. New York: Teachers college press.
- Polkinghorne, D. E. (1992). Postmodern epistemology of practice. In S. Kvale (Ed.), Psychology and postmodernism (pp. 146-165). London: Sage.
- Polkinghorne, D.E. (1994). Reaction to special section on qualitative research in counseling process and outcome. Journal of counseling psychology, 41, 510-512.
- Prawat, R., & Floden, R. (1994). Philosophical perspectives on constructivist views of learning. Educational psychology, 29, 37-48.
- Rigazio-DiGilio, S. A., Goncalves, O. F., & Ivey, A. E. (1996). From cultural to existential diversity: The impossibility of an integrative psychotherapy within a traditional framework. Applied and preventative psychology: current scientific perspectives, 5, 235-248.
- Rigazio-DiGilio, S. A., Ivey, A. E., & Locke, D. (1997). Continuing the postmodern dialogue: Enhancing and contextualizing multiple voices. Journal of mental health counseling, 19, 233-255.
- Rigazio-DiGilio, S.A. (2000b). Relational diagnosis: A coconstructive-developmental perspective for assessment and treatment. [Special edition: New developments in relational therapy (M. Goldfried, Ed.; J. Magnavita, Guest Ed.)]. Journal of clinical psychology/In session: psychotherapy in practice, 56, 1017-1036.
- Sexton, T. L., & Griffin, B. (1997). The social and political nature of psychological science: the challenges, potentials, and future of constructivist thinking. In T.L. Sexton & B.Griffin (Eds.), Constructivist thinking counseling practice, research, and training (pp. 249-262). New York: Teachers College press.
- Sexton, T. L., & Whiston, S. C. (1994). The status of the counseling relationship: An empirical review, theoretical implications, and research directions. Counseling psychologist, 22, 6-78.
- Steenbarger, B. N. (1991). All the world is not a stage: Emerging contextualist themes in counseling and development. Journal of counseling and development, 70, 288-296.
- Sue, D. W. Ivey, A. E., & Pedersen, P.B. (1996). A theory of multicultural counseling and therapy. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole.
- Tamase, K., & Rigazio-DiGilio, S.A. (1997). Expanding client worldviews: Investigating developmental counseling and therapy assumptions. International journal for the Advancement of counseling, 19, 229-247.
- Vico, G. (1948). The new science (T. G. Bergin & M. H. Fisch, Trans.). Ithaca, NY: Cornell university press. (original work published 1725).
- Von Foerster, H. (1984). On constructing a reality. In P.Watzlawick (Ed.), The invented reality (pp. 40-71). New York: Norton.
- Von Glaserfeld, E. (1991). Knowing without metaphysics: Aspects of the radical constructivist position. In F.Steier (Ed.), Research and reflexivity. Newbury Park, CA: Sage.
- Watzlawick, P. (Ed.). (1984). The invented reality. New York: Norton.
- Wentworth, W., & Wentworth, C. (1997). The social construction of culture and its implications for the therapeutic mind-self. In T. L. Sexton & B. Griffin (Eds.), Constructivist thinking in counseling practice, research, and training. New York: Teachers College Press.
- White, M. (1989). The externalizing of the problem. Dulwich center newsletter. (Dulwich center publications, Adelaide, Australia).
- White, M., & Epston, D. (1990). Narrative means to therapeutic ends. New York: Norton.
- Wynne, L., Shields, C., & Sirkin, M. (1992). Illness, family theory, and family therapy: I. Conceptual issues. Family process, 31, 3-18.